

TURİZM REHBERLİĞİ ALANINDA YAPILAN MAKALELERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ*

Araştırma Makalesi

Sonay KAYGALAK-ÇELEBİ¹, Burçin KIRLAR-CAN²

ÖZET

Bu çalışma, “*Turizm Rehberliği*” alanyazınının yıllar içinde nasıl bir gelişim gösterdiğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma, turizm alanında yayın yapan 2017 yılı itibariyle etki faktörü en yüksek 5 dergide, 1980-2019 yılları arasında yer alan araştırma makalelerinin bibliyometrik analizini içermektedir. Analizler en çok makale yapılan dergiler, makalelerin konu başlıkları, makalelerde kullanılan anahtar kelimeler, makalelerin çok yazarlılık, kavramsal ve görgül olma durumu ve makalelerde kullanılan araştırma yöntemi, uygulama alanı ve veri toplama tekniği parametreleri kullanılarak yapılmıştır. Çeşitli veri tabanları kullanılarak elde edilen makalelerin taramasında “*tour/tourist guide, tour leader, guide ve leader*” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilk araştırma 1980 yılında olmak üzere, 2019 yılının ilk çeyreğine kadar söz konusu dergilerde toplamda 75 makalenin yayımlandığı görülmüştür. Turizm rehberliği alanında en fazla makale yayını *Annals of Tourism Research* ve *Tourism Management* dergilerinde yer almaktadır. Turizm rehberliği alanında bilgi üretim süreci 2000 yılından itibaren artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Rehberliği, Tur Lideri, Turist Rehberi, Bibliyometrik Analiz

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTICLES IN THE FIELD OF TOURISM GUIDANCE

ABSTRACT

This study has been conducted to reveal how the “*Tourism Guidance*” literature has developed over the years. In this context, the research includes bibliometric analysis of research articles published between 1980-2019 in the top five tourism journals (*Tourism Management, Journal of Travel Research, Annals of Tourism Research, Journal of Hospitality and Tourism, Journal of Sustainable Tourism*) as of 2017. The analyses were carried out by using the parameters of the journals with the highest number of articles, the titles of the articles, the keywords used in the articles, the authorship of the articles, the conceptual and empirical status of the articles, the research method, field of application, and data collection technique used in the articles. The keywords “*tour /tourist guide, tour leader, guide, and leader*” were used in the search of the articles obtained from various databases. Results of the analyses showed that beginning from 1980, a total of 75 articles were published in these journals until the first quarter of 2019. Most articles in the field of tourism guidance were published in the journals of *Annals of Tourism Research* and *Tourism Management*. The information production process in the field of tourism guidance has increased since 2000.

Keywords: Tourism Guidance, Tour Leader, Tourist Guide, Bibliometric Analysis

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, kaygalak.sonay@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3071-6184

² Araş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi, burcinkirlar@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0819-3014

“Kaygalak-Çelebi S., Kırlar Can B. (2019). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, Vol 3: No: 2, p.213-223, doi: 10.30625/ijctr.580271”
Makale Gönderim Tarihi: 21.06.2019 Kabul Tarihi: 08.10.2019

*Bu çalışma 29-30 Nisan 2019 tarihinde Kuşadası'nda gerçekleştirilen II. Ulusal Turizm Rehberliği Kongresi'nde sunulan ve özet bildiri kitapçığında özeti yayınlanan çalışmadan geliştirilmiştir.

GİRİŞ

Bilim dünyasında, belirli alanlarda yaşanan gelişmeleri takip etmek ve incelenen bilim alanı veya disiplinin bilimsel gelişim sürecini araştırmak amacıyla yapılan araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalar özellikle 2000’li yıllardan itibaren artış göstermeye başlamış, bilim insanları, bilim alanlarında yaşanan gelişmeleri incelemeye ve bilimsel bilgi üretiminin gelişimi üzerine değerlendirmeler yapmaya başlamıştır (Köseoğlu vd., 2016). Benzer şekilde turizm disiplini içinde bilim insanların turizmi nasıl algıladığı, araştırmaların hedef noktası olarak neleri belirledikleri ve nasıl çerçeve çizdikleri üzerine gerek ulusal gerek uluslararası alanda yayımlar yapılmaktadır (Franklin, 2007). Nitekim Köseoğlu, vd., (2016) tarafından yapılan araştırma, turizmde yapılan bibliyometrik araştırmaların nicelik ve nitelik (konu) bakımından arttığını göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde, turizm rehberliği ya da turist rehberliği alanında yapılan araştırmaların son yıllarda artış gösterdiği ancak bibliyometrik araştırmaların hem ulusal hem de uluslararası alanyazında sınırlı sayıda araştırmada yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın alanyazında yer alan bibliyometrik araştırmalara katkı sağlayacağı, turizm rehberliği alanında yapılan araştırmaların genel profilini ortaya koyacağı ve turizm rehberliği alanında araştırmalar yapacak akademisyenlere yol göstereceği düşünülmektedir. Bu araştırma, turist rehberliği alanında yapılan bibliyometrik araştırmalardan farklı olarak, etki faktörü en yüksek beş dergide yer alan makaleleri kullanılan parametreler kapsamında daha geniş bir perspektiften ele almaktadır.

ALANYAZIN TARAMASI

Turizm rehberliği alanyazını incelendiğinde, ilk bilimsel çalışmanın Smith (1961) tarafından yapıldığı ve bu tarihten itibaren 1980 yılına kadar sınırlı sayıda araştırmanın var olduğu görülmektedir (Black vd., 2018). Diğer bir ifadeyle, Cohen (1985) tarafından modern turist rehberlerinin rolü üzerine yapılan öncü çalışmaya kadar turizm rehberliği alanında yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Lopez (1980)’in turist rehberlerinin liderlik özelliklerinin tur kalitesine ve memnuniyete etkisini ölçen araştırması ile Holloway (1981)’in turist rehberlerinin turistler ve tur şoförleri arasındaki ilişkisini ele alan, turist-

çalışan ilişkisinin teorik çerçevesini oluşturan sosyolojik araştırması turist rehberliği alanyazınının teorik gelişimine katkı sunan önemli çalışmalar arasındadır.

Turizm rehberliği alanında yapılan çalışmaların son yıllarda nicelik ve nitelik bakımından ivme kazandığı bilinmektedir. Black vd., (2018) tarafından yapılan çalışma, turizm rehberliği alanında 2018 yılına kadar 200’den fazla araştırma makalesi olduğunu ve bunlar içinde etki faktörü yüksek dergilerde yayımlanan araştırma makalelerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar arasında turist rehberlerinin rolü (Ormsby ve Mannle, 2006), rehberli turlarda memnuniyet (Luoh ve Tsauro, 2013; Poudel ve Nyaupane, 2013), turist rehberlerinin performansları (Henning, 2008; Huang vd., 2010), duygusal zekâ (Tsauro ve Ku, 2019), eko-rehberler (Shephard ve Royston-Airey, 2000) ve mobil rehberler (Lai, 2015) ile ilgili konular yer almaktadır.

Turizm rehberliği alanında yapılan araştırma sayısının artışına rağmen sınırlı sayıda bibliyometrik çalışma mevcuttur. Turizm rehberliği alanında ulusal düzeyde yapılan ilk bibliyometrik çalışmalar Şahin ve Acun (2015) tarafından yapılmıştır. Yazarlar ilk çalışmalarında 1990-2015 yılları arasında Ulusal Turizm Kongrelerinde turist rehberliği alanında yayımlanan bildirimleri çeşitli parametreler kullanarak bibliyometrik analiz ile incelemiştir. Turist rehberliği ile ilgili bildirimlerde kullanılan parametreler; sayı, sayfa sayısı, yararlanılan kaynak sayısı, yazar sayısı, yazarların unvanları/çalıştıkları kurumlar, konu, anahtar kelimeler, özet, yöntem ve kullanılan istatistiktir. Şahin ve Acun (2015) tarafından yapılan bir diğer araştırma ise 1989-2015 yılları arasında turizm rehberliği alanında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri ile 1995-2015 yılları arasında ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleleri ele almaktadır. Şahin ve Acun (2015) bu araştırmalarında tezlerin/makalelerin yayımlandığı yıl, tezlerin yayımlandığı üniversite/enstitü/anabilim dalı, tezlerin türü, danışman/yazar unvanı, tezin/makalenin sayfa sayısı, araştırma türü/yaklaşımı, uygulama alanı, araştırmanın konusu, makalelerin yazar sayısı, yazarların akademik unvanı, makalelerin

yayımlandığı dergiler, yazarların çalıştığı kurumlar ve kaynak sayısı parametrelerini kullanmıştır.

Turizm rehberliği alanında ulusal düzeyde bir diğer araştırma Çapar, Toksöz ve Dönmez (2018) tarafından yapılmıştır. Çapar vd., (2018), 2005-2017 yılları arasında; YÖK Tez Merkezinde ve Proquest Veritabanında erişim sağlanan tezleri, ULAKBİM ve Google Akademik veri tabanlarındaki erişilebilen ulusal makaleleri ve Scimago Journal & Country Rank'te (SJR) üst sıralarda yer alan 35 turizm dergisinde yayımlanan uluslararası makaleleri, Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongreleri'nde sunulan bildirileri, Balıkesir Turizm Rehberliği Kongresi'nde sunulan bildirileri ve Turist Rehberliği Dergisi'nde yayımlanan makaleleri incelenmiştir. Yazarlar çalışmalarında ulusal ve uluslararası tezlerin, makalelerin ve ulusal bildirilerin yıllara göre dağılımını, bu araştırmaların konu başlıklarında sık geçen kelimelerini, tezlerin üniversitelere göre dağılımını, makalelerin dergilere göre dağılımını ve makalelerde kullanılan araştırma yaklaşımına göre dağılımını analiz etmiştir.

Ulusal düzeyde yapılan çalışmalardan biri de Bak ve Yenipınar (2018) tarafından turist rehberliği ile ilgili çalışmaların bibliyometrik profili üzerine yürütülmüştür. Araştırma, 1988-2018 yılları arasında turizm rehberliği alanında yapılan tezleri incelemiştir. 2018 yılında yapılan son çalışma ise Özsoy ve Çokal (2018) tarafından 1989-2018 yılları arasında turist rehberliği alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik profilini belirlemeye yöneliktir. Yazarlar, tezleri; yıl, Üniversite/Enstitü/Anabilim Dalı, sayfa sayısı, kelime sayısı, anahtar kelimeler, atıf sayıları, danışman unvanları ve araştırma yöntemi parametrelerine göre incelemiştir.

Uluslararası alanda yapılan ilk çalışma 2015 yılında Weiler ve Black (2015) tarafından turist rehberliği ile ilgili yapılmış araştırmaların incelendiği kitap çalışmasıdır. Yazarlar 1965-2015 yılları arasında yapılmış makaleleri, kitapları, kitap bölümlerini, konferans bildirilerini, raporları ve doktora tezlerini teorik olarak gruplandırılmış, araştırmaların niceliksel ve niteliksel gelişim sürecini ele almıştır. Turist rehberliği alanında yapılan bir diğer bibliyometrik çalışma, Black, Weiler ve Chen (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlar 1980-2016 yılları

arasında turist rehberliği alanında yapılmış 140 görgül makaleyi yıl, dergi alanı, derginin etki faktörü, ilk yazarın kurumu, araştırma alanı, metodolojik yaklaşım, veri toplama, araştırmada ele alınan teori/teoriler, teorilerin test edilme ve yeni bir teori geliştirme durumlarını eleştirel bakış açısıyla incelemiştir.

YÖNTEM

Bir bilim dalında ya da disiplinde yapılan çalışmaların profilini belirlemeyi hedefleyen bibliyometrik analiz, bilimsel bilgi üretiminin sistemli bir şekilde gelişimini göstermektedir (Ruhanen vd., 2015). Bilgi üretim sürecinin ağırlık noktasını ve eksikliklerini belirlemek açısından son derece önemli bir araştırma türüdür (Van Raan, 2005). Bibliyometrik analiz, belirli parametreler çerçevesinde istatistiki analizlere dayalı olarak yapıldığı gibi Pice, Lotka ve Bransford yasaları kullanılarak da gerçekleştirilmektedir. Bibliyometrik analizde temel amaç araştırmaların önce nicelik sonra nitelik açısından durum tespitini yapmaktır (Berger ve Baker, 2014).

Bu çalışmada, turizm rehberliği alanında yapılan araştırmaların bilgi üretim sürecini belirlemek, daha genel anlamda, araştırmaların ilerleme sürecini görmek amacıyla belirli parametreler dikkate alınarak bibliyometrik analiz tercih edilmiştir (Andres, 2009). Araştırma, turizm alanında yayın yapan etki faktörü en yüksek beş dergide 1980-2019 yılları arasında yapılan makalelerin bibliyometrik analiz ile incelenmesini amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, araştırma, "Turizm rehberliği alanyazını 1980-2019 yılları arasında nasıl bir gelişim göstermiştir?" sorusuna yanıt aramak için yapılmıştır. Turizm rehberliği alanında bilgi üretim sürecinin gelişimini belirlemek amacıyla belirlenen temel soru çerçevesinde oluşturulan alt sorular aşağıda yer almaktadır.

- Makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Makalelerin dergilere göre dağılımı nedir?
- Makalelerin yazar sayısına göre dağılımı nasıldır?
- Makalelerin konularına göre dağılımları nedir?
- Makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı nasıldır?
- Makalelerin, kavramsal ve görgül olma durumu nedir?

- Makalelerin kullanılan yöntemlere göre dağılımı nedir?
- Makalelerin uygulama alanına göre dağılımı nasıldır?
- Makalelerin veri toplama tekniğine göre dağılımı nasıldır?

Araştırmacıların dergi seçiminde önemli bir unsur olan etki faktörü, bilim dünyasına yapılan katkıyı anlamak için bir ölçü olmaktadır. Ayrıca araştırmaların yapıldıktan sonraki dönemlerde ne düzeyde kullanıma değer görüleceğini göstermektedir (Kozak, 2018). Etki faktörü en yüksek beş dergi 2017 yılında Scimago Dergi Sıralaması'nda (Scimago Journal Rank - SJR) belirlenen dergilerdir. Bunlar sırasıyla; Tourism Management, Journal of Tourism Research, Annals of Tourism Research, Journal of Hospitality and Tourism Research ve International Journal of Hospitality Management dergileridir. International Journal of Hospitality Management dergisinde turizm rehberliği alanında yapılan herhangi bir araştırmaya ulaşılamamış, bu nedenle 6. Sırada bulunan Journal of Sustainable Tourism 5. Dergi olarak listeye eklenmiştir (SJR, 2018).

Turizm rehberliği alanında yapılan çalışmaların taranması Kasım 2018 – Mart 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Alanyazın taraması yapılırken makalelerin başlığında ve anahtar kelimelerinde “*tour/tourist guide, tour leader, guide ve leader*” terimleri kullanılmıştır. İlk tarama sonucu 78 makaleye ulaşılmıştır. Araştırmaların turizm rehberliği alanına ait olup olmadığını tespit edebilmek için özet ve yöntem bölümleri gözden geçirilmiş ve turizm rehberliği alanıyla ilgili olmayan makaleler analiz sürecinde çıkarılmıştır. Toplamda 75 makale analize dâhil edilmiştir. Bu araştırmada kullanılan parametreler arasında en çok makale yapılan dergiler, makalelerin yıllara göre dağılımı, makalelerin konu başlıkları, makalelerde kullanılan anahtar kelimeler, makalelerin çok yazarlılık, kavramsal ve görgül olma durumu ve makalelerde kullanılan araştırma yöntemi, uygulama alanı (örneklem) ve veri toplama tekniği yer almaktadır. Makaleler taranırken bu parametreler Excel çalışma dosyasına aktarılmış ve analizler Excel'de gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın en önemli sınırlılığı sadece etki faktörü en yüksek 5 dergide yapılan araştırma makalelerini ele almasıdır. Bu bağlamda

gelecekteki araştırmalarda turizm alanında yayın yapan diğer dergilerde yer alan araştırma makaleleri incelenebilir. Bu kapsamda araştırmacıların turizm rehberliği alanında yeni bulgulara ulaşma şansının artacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada belirlenen dergilerde turizm rehberliği alanında yapılan ilk araştırmalar 1980'li yıllardan itibaren yapılmıştır. Gelecek araştırmaların farklı dergilerde yer alan 1980 öncesi yayımlanmış araştırma makalelerine yer vermesi ile bilgi üretim sürecinin daha kapsamlı bir perspektiften ele alınması mümkün olacaktır.

BULGULAR

Turizm rehberliği alanyazınının bibliyometrik profilini belirlemek için 2017 yılında etki faktörü en yüksek 5 dergi; Tourism Management, Journal of Travel Research, Annals of Tourism Research, Journal of Hospitality and Tourism, Journal of Sustainable Tourism sırasıyla taranmış ve bu dergilerde 1980-2019 yılları arasında yayımlanan toplam 75 makaleye ulaşılmıştır. Taramanın 1980 yılında başlamasının sebebi bu dergilerde turizm rehberliği alanında yapılan ilk çalışmanın bu yılda yapılmış olmasıdır. Tarama sürecinde belirlenen parametreler çerçevesinde yapılan analizler ve elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

Tablo 1 yıllara göre yayımlanan makale sayılarını göstermektedir. 1980-2019 yılları arasında turizm rehberliği alanında toplam 75 makale yayımlanmıştır. İlk araştırma 1980 yılında Lopez (1980) tarafından turist rehberlerinin liderlik özelliklerinin tur kalitesine ve memnuniyete etkisini ölçmek amacıyla yapılmış ve Journal of Travel Research dergisinde yayımlanmıştır. 1980'li yıllarda bir yılda (1985) en fazla 2 makale yapıldığı, bunun dışındaki yıllarda ya hiç makale yayımlanmadığı ya da en fazla yılda 1 makale yayımlandığı anlaşılmaktadır. 1990'lı yıllarda da genel olarak yıl başına 1'er makale yayımlandığı göze çarpmaktadır. Turizm rehberliği alanyazınında yapılan makale sayılarındaki artış 2000'li yıllardan itibaren gerçekleşmiştir. 2009 yılından itibaren turizm rehberliği alanında her yıl en az 2 makale yapılmıştır. 2019 yılı itibarıyla turizm rehberliği alanında en fazla araştırmanın 2012 ve 2013 yıllarında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 1: Yıllara Göre Yayımlanan Makale Sayısı

Yıllar	Makale Sayısı	Yüzde
1982-83-86-87-88-89-92-97-98-2003	0	%0
1980-81-84-90-91-93-94-99-2000-04-05-07-08	1 *13	%17
1985-95-2001-2006-2009-2016-2017	2 *7	%19
1996-2011-2019	3 *3	%12
2002-2014-2015	4 *3	%16
2018	5	%7
2010	6	%8
2012	7	%9
2013	9	%12
Toplam	75	%100

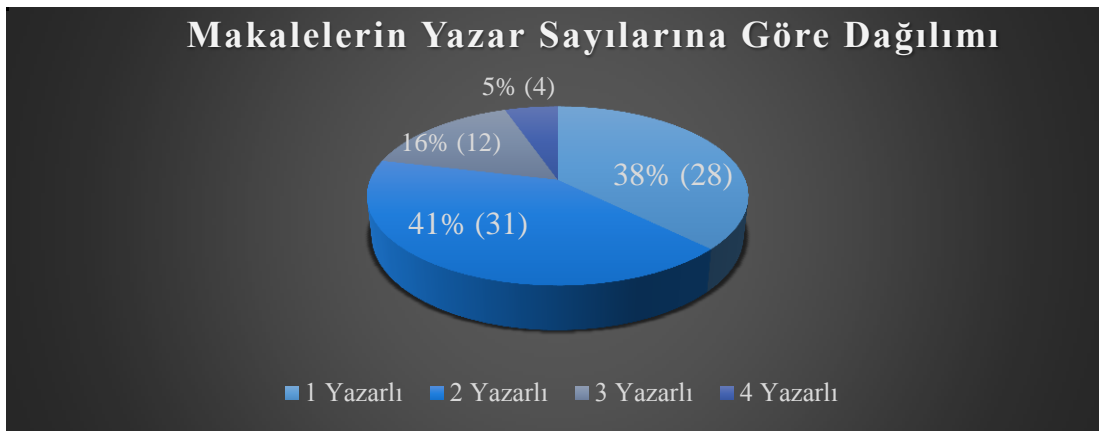
Tablo 2 makalelerin dergilere göre dağılımını göstermektedir. 1980-2019 yılları arasında turizm rehberliği alanında en fazla makale Annals of Tourism Research ve Tourism Management dergilerinde yayımlanmıştır. Bu dergilerde yayımlanan makale sayısı dergi başına 24

(%33)'tür. 2. sırada 16 (%19) makale ile Journal of Sustainable Tourism dergisi, 3. sırada 8 (%11) makale ile Journal of Travel Research dergisi yer almaktadır. Son olarak en az araştırma, 3 (%4) makale ile Journal of Hospitality and Tourism Research dergisinde yapılmıştır.

Tablo 2: Makalelerin Dergilere Göre Dağılımı

Dergi Adı	Makale Sayısı	Yüzde
Annals of Tourism Research	24	%33
Tourism Management	24	%33
Journal of Sustainable Tourism	16	%19
Journal of Travel Research	8	%11
Journal of Hospitality & Tourism Research	3	%4
Toplam	75	100

Şekil 1 makalelerin yazar sayısına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre 31 makale (%41) iki yazarlı, 28 makale (%38) tek yazarlı, 12 makale (%16) üç yazarlı ve 4 makale (%5) de dört yazarlıdır. 1980-2019 yılları arasında turizm rehberliği alanında yayımlanan makalelerin çoğunlukla iki yazarlı olduğu görülmektedir.

Şekil 1: Makalelerin Yazar Sayılarına Göre Dağılımı

Tablo 3 makalelerin konularına göre dağılımını göstermektedir. Konu dağılımlarının belirlenmesinde Weiler ve Black (2015) tarafından oluşturulan turist rehberliği alanında yapılan araştırmaların teorik çerçevesi esas alınmıştır. Buna göre, makalelerde en fazla turist rehberleri ve

tur liderlerinin rolleri, turist rehberlerinin performansı, turist rehberleri ve eğitim, turist rehberleri ve iletişim konularına ağırlık verildiği görülmektedir.

Tablo 3: Makalelerin Konu Başlıklarına göre Dağılımı

Makale Konuları	Sayı
Turist Rehberleri ve Tur Liderlerinin Rolü	14
Turist Rehberlerinin Performansı	9
Turist Rehberleri ve Eğitim	5
Turist Rehberleri ve İletişim	4
Rehberli Turlarda Memnuniyet	3
Turist Davranışı	3
Turist Rehberleri ve Liderlik	3
Turist - Turist Rehberi İlişkisi	2
Turist Rehberleri ve Turlar	2
Turist Rehberleri ve Duygu Yönetimi	2
Turist Rehberleri ve Kültür Turizmi	2
Turist Deneyimi	2
Elektronik-Mobil Rehberler	2
Turist Rehberleri ve Sürdürülebilirlik	2
Tur Liderleri ve İş Becerikliği	2
Turist Rehberleri ve Mevsimsellik	2
Turist Rehberleri ve Duygusal Zekâ	2
Turist Rehberleri ve Yasal Düzenlemeler	1
Turist Rehberlerinin Uygulamaları	1
Turist Rehberliği ve Postkolonyal Teori	1
Turist Rehberliği ve Etik	1
Turist Rehberleri ve Otantiklik	1
Rehber Kitaplar	1
Turist Rehberleri ve Mekân Kimliği	1
Tur Liderleri ve Kültürel Yeterlilik	1
Turist Rehberleri ve Duygusal Emek	1
Tur Liderleri ve Örgütsel Vatandaşlık	1

Turist Rehberleri ve Oryantalizm	1
Turist Rehberleri ve Planlı Davranış Teorisi	1
Tur Liderliğinin Zorlukları	1
Turist Rehberleri ve Hizmet Kalitesi	1
Toplam	75

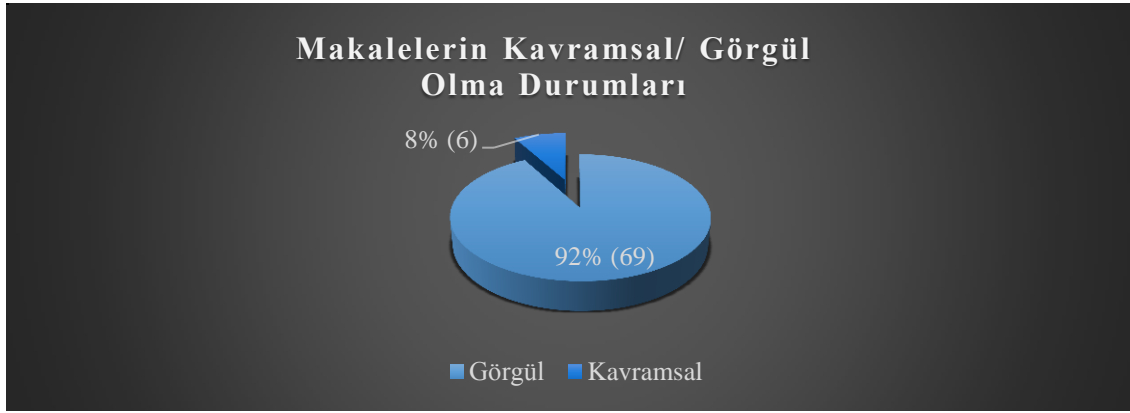
Tablo 4 turizm rehberliği makalelerinde kullanılan anahtar kelime sayısını vermektedir. Makalelerde en az 3, en fazla 9 anahtar kelime kullanıldığı görülmektedir. Journal of Sustainable Tourism dergisinde 1994-2002 yılları arasında yayımlanan dört makalede, Journal of Travel Research dergisinde 1980 ve 1999 yılında yayımlanan iki makalede ve Tourism Management dergisinde 1993-1996 yılında yayımlanan iki makalede anahtar kelimelere yer verilmemiştir. Anahtar kelime dağılımı incelendiğinde, en fazla 5 anahtar kelime kullanımının tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Makalelerde Kullanılan Anahtar Kelime Sayıları

Anahtar Kelime Sayısı	Kullanım Sayısı	Yüzde
3	4	5%
4	16	21%
5	23	31%
6	19	26%
7	3	4%
Belirtilmemiş	8	11%
8	1	1%
9	1	1%
Toplam	75	100

Şekil 2 makalelerin kavramsal ve görgül olma durumlarını göstermektedir. Araştırmada, 69 makalenin (%92) görgül yani ampirik olduğu belirlenmiştir. Kavramsal makalelerin sayısı ise 6 (%8)'dir. Kavramsal bu makalelerde diğer bir ifadeyle herhangi bir uygulama çalışmasına yer verilmediği görülmektedir.

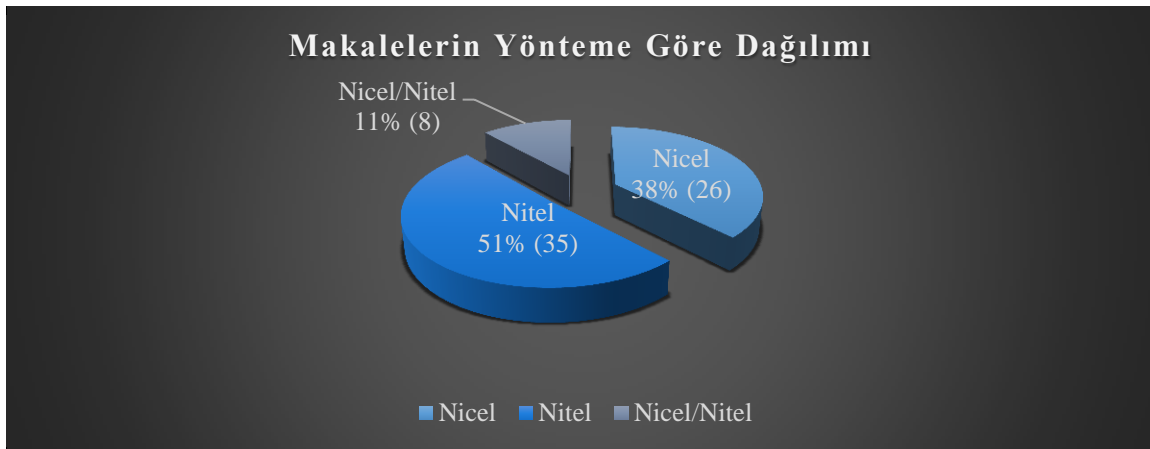
Şekil 2: Makalelerin Kavramsal ve Görgül Olma Durumları

Şekil 3 makalelerin yöntemlerine göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, 75 makalenin 35'i (%51) nitel araştırma yöntemini benimserken, 26 makale (%38) nicel araştırma yöntemini kullanmıştır. Ayrıca 8 makalede (%11) de karma metod yöntemi kullanılarak hem nicel hem nitel

araştırma yöntemleri uygulanmıştır. Ölçek geliştirme çalışmalarında, ölçeği geliştirmek için uygulanan nitel araştırma yöntemleri analize dâhil edilmemiştir. Bu makaleler nicel araştırma yöntemi olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 3: Makalelerin Yönteme Göre Dağılımı

Tablo 5 makalelerin uygulama alanlarına göre dağılımını göstermektedir. Görgül makalelerin uygulama alanlarına bakıldığında, birden fazla uygulama alanından veri toplamayı tercih ettikleri görülmektedir. Görgül makaleler en çok turist rehberlerinden, turistlerden ve tur liderlerinden veri toplamayı tercih etmiştir.

Tablo 5: Makalelerin Uygulama Alanlarına Göre Dağılımı

Uygulama Alanı	Sayı
Turist Rehberleri	32
Turistler	23

Tur Liderleri	13
İkincil Kaynaklar	8
Turlar	6
Turizm İşletme Çalışanları	4
Turist Rehberliği Öğrencileri	4
Seyahat Acenteleri	3
Resmi Turizm Çalışanları	3
Tur Operatörleri	2
Müze Çalışanları	2

Tarih Uzmanları	1
Turizm İşletme Yöneticileri	1
Turizm İşletme Sahipleri	1
Tripadvisor Yorumları	1
Cami Görevlileri	1
Yerel Halk	1
Elektronik Rehberler	1
Turist Rehberliği Birliği	1
Araştırmacının Kendisi	1
Güvenlik Görevlileri	1
Toplam	110

Tablo 6 makalelerin veri toplama tekniğine göre dağılımını göstermektedir. En çok tercih edilen veri toplama tekniğinin anket olduğu görülmektedir. İkinci sırada gözlem ve görüşme, üçüncü sırada görüşme ve dördüncü sırada da ikincil kaynaklardan veri toplandığı görülmektedir.

Tablo 6: Makalelerin Veri Toplama Tekniğine Göre Dağılımı

Veri Toplama Tekniği	Sayı	Yüzde
Anket	26	38
Gözlem/Görüşme	12	17
Görüşme	8	12
İkincil Kaynak	4	6
Gözlem	3	4
Anket/Odak Grup Görüşmesi	2	3
Anket/Görüşme	2	3
Gözlem/Görüşme/İkincil Kaynak	2	3
Senaryo/Örnek Olay	1	1
Otoetnografi	1	1
Anket/Gözlem/Görüşme/İkincil Kaynak	1	1
Anket/Gözlem/Görüşme/Odak Grup Görüşmesi	1	1
Anket/İkincil Kaynaklar	1	1
Gözlem/Görüşme/Odak Grup Görüşmesi	1	1

Anket/Gözlem	1	1
Anket/Gözlem/Görüşme	1	1
Görüşme/İkincil Kaynak/Odak Grup Görüşmesi	1	1
Görüşme/Odak Grup Görüşmesi	1	1
Toplam	69	100

SONUÇ

Bu çalışma 1980-2019 yılları arasında Tourism Management, Journal of Travel Research, Annals of Tourism Research, Journal of Hospitality and Tourism, Journal of Sustainable Tourism dergilerinde gerçekleştirilen turizm rehberliği alanında yapılan araştırma makalelerini çeşitli parametreler çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu dergilerde turizm rehberliği alanı ile ilgili 39 yıl içerisinde 75 adet makale yayımlanmıştır. Bu dergilerin turizm alanında yayın yapan dergiler olması turizm rehberliği alanında sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığını göstermektedir. Bunun temel nedeni ise turizm rehberliği alanyazının henüz gelişme aşamasında olmasıdır (Şahin ve Acun, 2015).

Bilim insanlarının turizm rehberliği alanına yönelmesi 2000’li yıllardan sonra ağırlık kazanmış ve rehberlik alanında en fazla çalışmanın 2013 yılında yapıldığı görülmüştür. 2019 yılı için dergilerin yayın süreci devam ettiğinden tam sayıyı vermek mümkün olmasa da yılın ilk çeyreğinde beş dergi içerisinde turizm rehberliği alanında üç adet makale yayımlanmıştır. Turist rehberlerinin turizm sektörünün önemli paydaşlarından biri olması, hizmet üretici ve turist deneyiminde oynadığı kilit rolleri düşünüldüğünde (Tsaur ve Teng, 2017) bu alan ile ilgili daha fazla yayın yapma ihtiyacı doğmaktadır.

Turizm rehberliği ile ilgili en fazla makale yayını yapılan dergiler, dergi başına 24 makale ile Annals of Tourism Research ve Tourism Management dergileridir. İlk yayın yapan dergi ise 1980 yılında Lopez (1980) tarafından yapılan makale ile Journal of Travel Research dergisidir. Black ve Wiley (2015) tarafından yapılan araştırmada da Annals of Tourism Research, Tourism Management ve Journal of Sustainable Tourism dergileri turizm rehberliği alanında en fazla makalenin yayımlandığı dergiler arasındadır. Araştırma

makalelerinin sayısının artırılması için dergilerin turizm rehberliği alanı ile ilgili özel sayı çıkarmaları bu alanda yapılacak yayın sayısının nicelik ve nitelik bakımından artmasını sağlayacaktır. Nitekim Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism dergisinin 2012 ve 2013 yılında turizm rehberliği alanında çıkardığı özel sayılarda rehberli turlar ve turist rehberlerinin performansları ile ilgili toplam 9 makale yayımlanmıştır.

Turizm rehberliği alanında yayımlanan makalelerin en fazla turist rehberleri ve tur liderlerinin rolleri, turist rehberlerinin performansı, turist rehberleri ve eğitim, turist rehberleri ve iletişim konularında yapıldığı görülmektedir. Ulusal düzeyde yapılan çalışmalarda da en çok çalışan konular arasında turist rehberlerinin rolleri ve performansları yer almaktadır (Şahin ve Acun, 2015; Çapar vd., 2018). Turist rehberlerinin rolleri ve performansları üzerine yapılan araştırmaların sayıca fazlalığı rehberlerin üzerine düşen rol ve beklentilerin ve tur sırasında sergiledikleri performansların fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Eğitim ve iletişim de diğer araştırmalara göre sayıca fazla çalışılan konular arasındadır. Rehberlik eğitim sistemlerinin ve uzmanlık eğitimlerinin ülkeler bazında farklı olması bu konuda araştırma yapma ihtiyacını arttırmaktadır. İletişim üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu rehberlerin anlatım ve yorumlama yeterliliklerine yoğunlaşmaktadır. Nitekim anlatım ve yorumlama turiste salt bilgi vermekten ziyade turistin farkındalığının artmasını, dikkatini toplamasını, bulunduğu mekanla ve insanlarla bağlantı kurmasını sağlamaktadır (Skibins vd., 2012). Rehberlerin genelde iletişim özelde ise anlatım ve yorumlama yeterlilikleri ile ilgili kültürel bağlamda çalışmaların yapılması teorik çerçevenin kapsamını geliştireceğinden önemli olmaktadır.

Turizm rehberliği disiplinler arası yaklaşımı benimseyen bir araştırma alanı olduğundan (Weiler ve Black, 2015) arkeoloji, mitoloji, kültürel miras ve tarih başta olmak üzere çok sayıda farklı disiplin ve bilim dalını kapsayan araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu araştırmalar sayesinde turizm rehberliği alanının bilimsel kimlik kazanma sürecinin ivme kazanacağı düşünülmektedir.

Turist rehberleri etik, pazarlama, hizmet kalitesi, memnuniyet, rehberin tur sırasında karşılaştığı problemler, rehber-turist, rehber-acente ve rehber-tur şoförleri ilişkileri üzerine yapılan araştırmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Aynı zamanda makaleler arasında değişen turizm trendleri ve etkinlikler ile ilgili araştırmalara rastlanmamıştır. Gelecek araştırmaların turist rehberliği ve etkinlikler, turizm trendleri, turist rehberlerinin ilişkileri, karşılaşmalar gibi konulara eğilmesi ile araştırmaların nitelik ve nicelik olarak gelişmesi mümkün olacaktır. Aynı zamanda farklı bilim dallarından teori ve yaklaşımlardan beslenerek ilerlemesi turizm rehberliği alanının multidisipliner yönünü ortaya çıkaracak ve araştırmaların teorik açıdan kapsamının genişlemesini sağlayacaktır.

Bibliyometrik analiz sonucunda elde edilen bir diğer önemli bulgu, makalelerin kavramsal ve görgül olma durumlarıdır. 75 makalenin 69'u görgül araştırma iken kavramsal araştırma sayısı sadece 6'dır. Kuşkusuz bilimsel bilginin ilerleyebilmesi görgül araştırmaların varlığına ve teorik tutarlılığına bağlıdır (Koppl, 2007). Ancak kavramsal ve teorik çalışmaların varlığı, teorileri ve kavramları incelenen bilim dalının ya da disiplinin nitelik açısından gelişmesini sağlayan çalışmalardır (Adom vd., 2018). Bu bağlamda turizm rehberliği alanında yapılan görgül araştırmalarda kullanılan teorilerin ve kavramların incelenmesi ile gelecek araştırmalar için yeni araştırma fikirlerinin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Turizm rehberliği makalelerinin araştırma yöntemleri incelendiğinde, nitel araştırma yöntemi uygulayan araştırmaların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Özellikle son yıllarda nitel araştırmaların güvenilirlik ve geçerlik ölçütlerine yer vermesi bu noktada hakemlerin endişelerini azaltmaktadır. Nicel araştırma yöntemini ele alan araştırmaların ölçek geliştirme çalışması olduğu görülmektedir. Karma metodu uygulayan araştırmalar olsa da bu araştırmalar nitel ve nicel araştırmalara göre sayıca azdır. Makalelerin uygulama alanları incelendiğinde, en fazla çalışmanın turist rehberleri, turistler ve tur liderleri üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu durum turist rehberinin rolü ve performansı ile ilgili araştırmaların sayıca fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Turizm rehberliği çalışmalarında, en fazla tercih edilen veri toplama tekniği ankettir. Bunun dışında sırasıyla gözlem/görüşme, görüşme ve ikincil kaynaklar gelmektedir. Makalelerde uygulanan araştırma yönteminde en fazla nitel araştırma yöntemi olmasına rağmen veri toplama tekniğinde anket sonucu çıkmıştır. Bunun en önemli nedeni nitel araştırma yöntemini uygulayan araştırmacıların birden fazla veri toplama tekniği uygulamasıdır.

Bu araştırma etki faktörü en yüksek beş dergide turizm rehberliği alanında yapılan araştırma makalelerine ilişkin bir durum tespiti yapmaktadır. Turizm rehberliği alanında yapılan makaleleri birden çok parametre dahilinde ele aldığı için araştırmacıların alana ilişkin bilgi edinmelerini sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adom, D., Hussein, K. E. ve Agyem, J. A. (2018). Theoretical and Conceptual Framework: Mandatory Ingredients of a Quality Research. *International Journal of Scientific Research*, 7(1), 438-445.

Andres, A. (2009). *Measuring Academic Research: How to Undertake a Bibliometric Study*. Oxford: Chandos Publishing.

Berger, J. M. ve Baker, C. M. (2014). Bibliometrics: An Overview. *RGUHS Journal of Pharmaceutical Sciences*, 14(4), 81-92.

Black, R., Weiler, B. ve Chen, H. (2018). Exploring Theoretical Engagement in Empirical Tour Guiding Research and Scholarship 1980–2016: A Critical Review. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 19(1), 95-113.

Cohen, E. (1985). The Tourist Guide: The Origins, Structure and Dynamics of a Role. *Annals of Tourism Research*, 12, 5-29.

Çapar, G., Toksöz, D. ve Dönmez, B. (2018). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 57-73.

Franklin, A. (2007). The Problem with Tourism Theory. I. Ateljevic, A. Pritchard ve N. Morgan içinde, *The Critical Turn in Tourism Studies: Innovative Research Methodologies* (s. 131-148). Oxford: Elsevier.

Henning, G. (2008) The Guided Hike in Banff National Park: A Hermeneutical Performance. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(2), 182-196.

Holloway, J. C. (1981). The Guided Tour: A Sociological Approach. *Annals of Tourism Research*, 8(3), 377-402.

Huang, S., Hsu, C. ve Chan, A. (2010). Tour Guide Performance and Tourist Satisfaction: A Study of the Package Tours in Shanghai. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34(1), 3-33.

Koppl R. (2007). Entrepreneurial Behavior as a Human Universal. M. Minniti içinde, *Entrepreneurship: The Engine of Growth*, 1. Cilt "People" (s.1- 20). Londra: Praeger.

Kozak, M. (2018). *Akademik Yazım: İlkeler-Uygulamalar-Örnekler*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Köseoğlu, M. A., Rahimi, R., Okumuş, F. ve Liu, J. (2016). Bibliometric Studies in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 61, 180-198.

Lai, I. (2013). Traveler Acceptance of an App-based Mobile Tour Guide. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 39(3), 401-432.

Lopez, E. M. (1980). The Effects of Leadership Style on Satisfaction Levels of Tour Quality. *Journal of Travel Research*, 18(4), 20- 23.

Luoh, H. ve Tsaor, S. (2013). The Effects of Age Stereotypes on Tour Leader Roles. *Journal of Travel Research*, 53(1), 111-123.

Ormsby, A. ve Mannle, K. (2006) Ecotourism Benefits and the Role of Local Guides at Masoala National Park, Madagascar. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(3), 271-287.

Özsoy, A. ve Çokal, Z. (2018). Türkiye’de Turist Rehberliği Alanında Yayımlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (1989-2018). 2. *International EMI Entrepreneurship and Social Sciences Congress* (s. 1404-1414). 9-11 Kasım 2018, Nevşehir.

Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. ve McLennan, C. (2015). Trends and Patterns in Sustainable Tourism Research: A 25 Year Bibliometric Analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517-535.

Poudel, S. ve Nyaupane, G. (2013). The Role Interpretative Tour Guiding in Sustainable Destination Management: A Comparison between Guided and Nonguided Tourists. *Journal of Travel Research*, 52(5), 659-672.

Scimago Journal & Country Rank (2018). *Scimago Journal Rank List*, 2017.

<https://www.scimagojr.com/journalrank.php?category=1409>, (Erişim 30 Kasım 2018).

Shephard, K. ve Royston-Airey, P. (2000). Exploring the Role of Part-time Ecotourism Guides in Central Southern England. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(4), 324-332.

Skibins, J. C., Powell, R. B. ve Stern, M. J. (2012) Exploring Empirical Support for Interpretation's Best Practices. *Journal of Interpretation Research*, 17(1), 25–44.

Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), 213-234.

Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Makaleler ve Lisansüstü Tezler). *16. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 1456-1475). 12-15 Kasım 2015, Çanakkale.

Tsaur, S. ve Ku, P. (2019). The Effect of Tour Leaders' Emotional Intelligence on Tourists' Consequences. *Journal of Travel Research*, 58(1), 63-76.

Tsaur, S. ve Teng, H. (2017). Exploring Tour Guiding Styles: The Perspective of Tour Leader Roles. *Tourism Management*, 59, 438-448.

Van Raan, A. F. J. (2005). Fatal Attraction: Conceptual and Methodological Problems in the Ranking of Universities by Bibliometric Methods. *Scientometrics*, 62(1), 133-143.

Weiler, B. ve Black, R. (2015). *Tour Guiding Research: Insights, Issues and Implications*. Bristol: Channel View Publications.

Yenipinar, U. ve Bak, E. (2018). Turizm Alanyazında Turist Rehberliği ile ilgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili. *Prof. Dr. Hasan Olalı Turizm Sempozyumu*. 18-21 Ekim 2018, İzmir.